

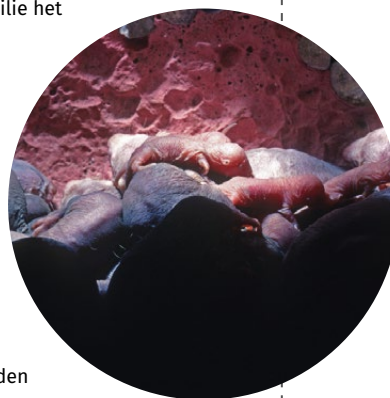
It's all in the family

In het bedrijfsleven is het familiebedrijf een vaste waarde, maar hoe zit het met de familieverhoudingen in de natuur? Gerrit Hofstra zocht vijf zoogdieren in het spectrum van extreem familiair tot de soort die in de mensenwereld een bezoek van jeugdzorg zou kunnen verwachten.

TEKST: GERRIT HOFSTRA | FOTO'S: SHUTTERSTOCK, PXHERE EN MARCEL BURKHARD

1 De naakte molrat

De naakte molrat scoort zonder twijfel hoog in het lijstje van minst aantrekkelijke dieren, maar daar gaat het hier niet om. Naakte molratten zijn een van de twee soorten eusociale zoogdieren en hebben daarmee het begrip familie het verst doorgevoerd. Een kolonie naakte molratten bestaat uit een koppel met nageslacht waarbij moet worden opgemerkt dat er meerdere voortplantende mannetjes (maar meestal niet meer dan een stuk of drie) in een kolonie kunnen zijn en één vrouwtje. Dat ene zich voortplantende vrouwtje, de koningin, houdt met chemie (een stofje dat zij uitscheidt) alle overige vrouwtjes onvruchtbaar. De onvruchtbare vrouwtjes en mannetjes zijn de werkers, waarbij de kleinere werksters vooral voedsel zoeken en de grotere werksters vooral de verdediging van de kolonie op zich nemen. Mocht een vrouwtje zich kunnen onttrekken aan deze chemische castratie, dan wordt ze direct door de koningin gedood. Als de koningin zelf sterft, kan haar functie worden overgenomen door een van de werksters (bij het overlijden van de koningin vervalt de chemische castratie) of kan de kolonie uit elkaar vallen. Overigens ziet de koningin er net als bij bijen heel anders uit dan de werksters of de soldaten. Ze is veel groter, vooral het buikgedeelte, en ze wordt veel ouder dan de overige leden van de kolonie. Voor een koningin zijn levensverwachtingen van meer dan 35 jaar beschreven, terwijl de werksters maar een fractie daarvan hoeven te verwachten.

EUSOCIAAL

Eusociaal is de hoogste vorm van sociale samenwerking met als kenmerken gezamenlijke verzorging van het nageslacht, voortplanting door een beperkt aantal gespecialiseerde individuen. Wij kennen het vooral van insecten zoals bijen en mieren, maar ook bij zoogdieren komt het voor, al is dat maar heel zelden (twee soorten).

2 Het stokstaartje

Het meest bekende stokstaartje is natuurlijk Timon uit de *Lion King*. En dat is meteen een heel verkeerd beeld, want in werkelijkheid is één stokstaartje géén stokstaartje. Stokstaartjes leven in een strak georganiseerde familiegroep. In het Engels heet zo'n groep een *gang*, wat zich het best laat vertalen met 'troep'. In de groep is een sterke taakverdeling: er zijn dieren die voedsel zoeken, wachters die opletten of er geen gevaar is, en zelfs babysitten wordt niet uitsluitend aan de ouders overgelaten. In principe zal uitsluitend het leidende paartje jongen krijgen die vervolgens door de hele groep verzorgd en beschermd worden, maar de regels zijn veel minder streng dan bij de naakte molrat. Niettemin is het zeker geen goed idee om als ondergeschikt vrouwtje zelf jongen te krijgen. De jongen zullen vaak door het alfavrouwtje gedood worden waarna de ex-moeder gedwongen wordt om de jongen van het alfapaar te verzorgen en te zogen. Dus heel erg tolerant zijn ze zeker niet. Jongen kunnen als ze volwassen worden, de groep verlaten.

3 De olifant

Grijs, groot en volgens veel mensen veel vriendelijker dan ze in werkelijkheid zijn (olifanten zijn een van de soorten waarmee in de dierentuin de meeste ongelukken gebeuren) en natuurlijk met een geheugen als een olifant. Olifanten leven in familiegroepen bestaande uit vrouwtjes en jonge dieren. Zodra de mannetjes zelfstandig zijn, mogen ze wieberen. De oudste vrouw is de baas en bepaalt waar de groep heen gaat en daar komt het spreekwoordelijke olifantengeheugen van pas, want juist deze oudste matriarch weet, waar ook, in moeilijke tijden voedsel en water te vinden zijn. Jonge mannetjes leven in bachelor-groepen, oude mannetjes vaak alleen. Mannetjes komen eigenlijk alleen maar bij de groep als er gepaard mag worden, en gezien de draagtijd van een olifant van twee jaar is dat niet al te vaak. Alle volwassen vrouwtjes zijn vruchtbaar en de jongen worden in de groep en door de hele groep beschermd. Meestal zijn er enkele tantes uit de groep die op dat moment geen eigen jongen hebben en die extra zorg voor het nieuwe jong hebben. Dus een goede samenwerking. Alleen de mannen horen er niet bij.

4 De stekelmuis

Stekelmuizen zijn leuke actieve kijklidertjes die in dit vakblad ook terugkomen in het artikel 'Huisdier in the spotlight'. Bij stekelmuizen is er sprake van een gezellige familiegroep: de jongen komen in een gezamenlijk nest, worden gezamenlijk verzorgd waarbij iedereen de jongen onder zijn hoede neemt. De hele groep werkt samen. Probeer overigens als buitenstaander niet in de groep te komen. Dan word je afgemaakt en bij stekelmuizen mag je dat letterlijk zien. Dus een groep op basis van gelijkheid en samenwerken, maar wel een muur om de eigen groep heen.

5 De Chinese dwerghamster

De Chinese dwerghamster is direct te onderscheiden van de overige dwerghamsters door zijn duidelijk zichtbare staart. En dat is belangrijk, want Chinese dwerghamsters houden niet van andere hamsters, familie of niet. Hun familielevens laat zich het best beschrijven als: zodra je op eigen pootjes kunt staan, oprotten. Zelfs de relatie met het mannetje beperkt zich tot de paring; een soort woprelatie maar dan zonder het ontbijt. Een leuk groepje, of zelfs een paartje Chinese dwerghamsters in een klein verblijf is dan ook geen goed idee, al schijnen er een aantal kweekstammen te zijn die wat vriendelijker voor elkaar zijn.

